

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ДЕРЖАВНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

СОЛЬФЕДЖІО

ПРОГРАМА
ДЛЯ СЕРЕДНІХ СПЕЦІАЛЬНИХ
МУЗИЧНИХ ШКІЛ
(1-12 класи)
Виконавські спеціальності

КИЇВ - 2003

Укладачі:	М.А.Антків	викладач-методист, зав.теоретичним відділом Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату ім.С.Крушельницької
	О.І.Білас	викладач Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату ім.С.Крушельницької
	В.М.Завісько	викладач-методист Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату ім.С.Крушельницької
	Л.Д.Іванишин	викладач Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату ім.С.Крушельницької
	І.Д.Міщук	викладач-методист Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату ім.С.Крушельницької
	А.М.Петрашек	викладач-методист Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату ім.С.Крушельницької
	Л.П.Шеремета	викладач Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату ім.С.Крушельницької
Редакційна колегія:	І.І.Асеева	викладач музично-теоретичних дисциплін Одеської середньої спеціальної музичної школи ім.П.С.Столярського
	Ю.Л.Булгаков	викладач музично-теоретичних дисциплін Харківської середньої спеціальної музичної школи
	Г.І.Волошак	викладач Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату ім.С.Крушельницької
	Я.І.Гучок	викладач Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату ім.С.Крушельницької
	Л.В.Пясковська	викладач-методист, зав.теоретичним відділом Київської середньої спеціальної музичної школи ім.М.В.Лисенка
	М.В.Русяєва	викладач музично-теоретичних дисциплін Одеської середньої спеціальної музичної школи ім.П.С.Столярського

Відповідальний за випуск С.В.Скрипець

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Середня спеціальна музична школа є осередком професійного виховання учнів різних спеціальностей. Таке виховання неможливе без наявності високорозвиненого музичного слуху і пам'яті. Тому серед великої кількості предметів музично-теоретичного циклу сольфеджіо відіграє чи не найважливішу роль, адже у відповідності з навчальними планами вводиться з перших років навчання на всіх відділах.

Сольфеджіо сприяє вихованню організованого музичного слуху, розвиває художній смак та вміння розкривати зміст і визначати рівень художньої цінності музичного твору. Досягти цього можна лише за умови викладання предмету сольфеджіо в тісному зв'язку з музичною практикою, з викладанням музично-теоретичних дисциплін - слуханням музики, теорії музики, музичної літератури, що виявляється у використанні музичних зразків для запису диктантів, слухового аналізу, інтонаційних вправ. У старших класах курс сольфеджіо тісно переплітається з інструментознавством, аналізом музичних творів, поліфонією, а особливо з гармонією, адже розвиток гармонічного слуху та пам'яті допомагає учням у засвоєнні гармонічної логіки музичної думки, що в свою чергу виховує слух, збагачує музичну уяву та сприяє зростанню виконавської майстерності.

Головним завданням цієї творчої дисципліни є спів у тісному зв'язку з різностороннім розвитком слуху, ритму, музичної пам'яті. Гармонійний розвиток цих навичок можливий лише у випадку, коли всі форми роботи, передбачені програмою (спів, визначення на слух, диктант, творчі вправи) будуть ґрунтуватися на глибоких теоретичних знаннях, що вимагає від викладача високої педагогічної майстерності та творчої ініціативи.

В основі цієї програми лежить принцип фундаментального розвитку слуху учнів на ладовій основі в умовах сучасних вимог та завдань.

У процесі навчання з сольфеджіо кожен учень повинен:

1. Читати з листа приклади різноманітної складності - з супроводом або без нього.

2. Аналізувати на слух фрагменти з музичних творів, а саме: характер, форму, тональний план, фактуру, гармонічну мову.

3. Записувати одноголосні та багатоголосні побудови-диктанти.

4. Вільно створювати мелодії (одно або двоголосні), використовуючи певні форми та жанри.

Надзвичайно важливим є підбір високохудожніх музичних творів або фрагментів, що використовуються викладачем в процесі уроку.

Органічне поєднання зразків народної творчості з класичними творами вітчизняних та європейських композиторів, різних стилів та епох, допоможе учням різносторонньо досягнути певні закономірності та особливості елементів мови.

Програма курсу сольфеджіо містить такі розділи:

- I. Теоретичний матеріал.
- II. Інтенаційні вправи.
- III. Визначення на слух.
- IV. Диктант.
- V. Творчі вправи.

Протягом навчального року проводяться підсумкові контрольні роботи. Передбачено чотири контрольні диктанти на рік у всіх класах, а в п'ятому, дев'ятому і в дванадцятому – три контрольні. У вищезгаданих класах проводяться іспити.

ЗМІСТ ПРЕДМЕТА

Перший клас

I. Теоретичний матеріал

1. Звук, нота, нотний стан
2. Скрипковий та басовий ключі
3. Клавіатура, поділ на октави (назви), на регістри
4. Тривалості нот
5. Поняття метроритмічної пульсації: сильна і слаба долі такту
6. Такт, розмір $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$
7. Паузи: ♯ 7
8. Знаки альтерації.
9. Поняття про ступені гама, позначення їх римськими цифрами.
10. Тональності:
мажорна - До, Соль, Фа
мінор натуральний - ля, мі, ре (стійкі та нестійкі, тони і півтони, тонічний тризвук; розв'язання VII ст. в тоніку).
11. Загальне поняття про інтервали.
12. Поняття про музичний мотив, фразу, цезуру.
13. Ліга, фермата.
14. Основні музичні темпи: швидкий, помірний, повільний.
15. Динамічні відтінки.
16. Транспозиція

II. Інтенаційні вправи.

1. Робота над чистотою інтонації.
2. Сольфеджування мелодій і пісень з тактуванням в розмірі $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, використовуючи пройдені ритмічні групи у вивчених тональностях, читка з листа.
3. Спів гам в різних ритмічних малюнках; ступені в ладу, тонічний тризвук.

III. Визначення на слух.

1. Визначення напрямку руху мелодій в межах фрази.
2. Визначення тризвуку: мажорного або мінорного.
3. Визначення на слух інтервалів.
4. Визначення окремих ритмічних малюнків.
5. Слухання невеликих музичних творів або фрагментів з визначенням характеру, темпу, динаміки, ладу, напрямку руху мелодії - висхідного, низхідного, плавного або стрибком.

IV. Диктант

1. Ритмічний: запис ритмічних малюнків окремих фраз, мелодій у вивчених розмірах.
2. Усний: відтворення співом прослуханих фраз, фраз типу: питання-відповідь.
3. Мелодичний: письмовий запис фраз і мелодій у пройдених тональностях, розмірах (конструктивних і художніх), поступеневий рух мелодії, тонічна терція, рух мелодії по ступенях тонічного тризвуку.
4. Зоровий: відтворення на письмі або на фортепіано побаченого чотиритакту.
5. Самодиктант: самостійний запис, відтворення голосом або на фортепіано відомих мелодій, українських народних пісень (об'єм диктантів - 4 такти).

V. Письмові завдання

1. Нотна графіка: правопис ключів, нот, штилів, пауз, знаків альтерації.
2. Запис окремих нот в різних октавах різноманітних тривалостей.
3. Вміння розставити такти у певній мелодії.
4. Підпис ступенів у даному нотному прикладі з виділенням стійких: наприклад - I II III (або кольором).
5. Написання вивчених гам з виділенням стійких та нестійких ступенів; підпис тонів і півтонів (т і пт.).

VI. Творчі вправи

1. Завершення мелодій за даним ритмом або без нього.
2. Доспівування незакінченої фрази, фрази типу: питання-відповідь.
3. Самостійне створення мелодії на заданий віршований текст, на заданий ритм, на задану тему уроку (наприклад, з використанням певної ритмічної фігури, певного інтервалу, певного ладу і т.п.).
4. Ігрові елементи (лото, малюнки, танці, тощо).

I. Теоретичний матеріал.

1. Тональності з двома знаками при ключі (гармонічний мінор).
2. Розмір $\frac{2}{4}, \frac{3}{4}$.
3. Поняття про якість інтервалів: чисті, малі, великі (в межах квінти і октави - вгору і вниз від звуку).
4. Ритмічні групи:
5. Секвенція.
6. Транспозиція.
7. Затакт:
8. Пауза γ

II. Інтонаційні вправи

1. Спів пісень та мелодій у вивчених розмірах, ритмічних малюнках. Вивчення їх напам'ять.
2. Читка з листа. Розспівки: спів гам інтервалами одноголосно та двоголосно (терціями), секвенційно.
3. Спів вивчених гам у різних ритмічних малюнках та розмірах (частково вголос і частково про себе).
4. Спів всіх пройдених інтервалів.
5. Транспонування мелодій у вивченні тональності.
6. Спів гармонічного двоголосся та канонів.

III. Визначення на слух

1. Ладів (мажор, 2 види мінору), розмірів.
2. Всіх вивчених інтервалів.
3. Мажорних та мінорних тризвуків.
4. Структурних особливостей мелодії: наявність затактів, секвенцій, інтервальних стрибків, ходів мелодії по ступенях $T_{5,3}$, наявність певних ритмічних груп:
5. Визначення окремо взятих стійких та нестійких ступенів у даній тональності.
6. Визначення за нотним текстом: ладу, тональності, двох видів мінору, вивчених інтервалів (якісної величини).

IV. Диктант.

1. Ритмічний: запис окремих мелодій з новими ритмічними малюнками.
2. Усний: відтворення голосом або на фортепіано прослуханих побудов в різних ладах і розмірах.
3. Інтервальний, акордовий (нескладний) - схематичний запис послідовностей:
 - а) поза ладом;
 - б) в ладі.
4. Мелодичний: запис побудов конструктивних і художніх у формі періоду з 6-8 тактів зі стрибками. Підпис в диктантах пройдених інтервалів.
5. Інші форми диктанту: самодиктант, зоровий.
6. Транспонування диктанту в пройдені тональності та вивчення їх напам'ять.

V. Творчі завдання

1. Закріплення навичок, отриманих у першому класі.
2. Усна, письмова на фортепіано імпровізація побудов типу: питання-відповідь.
3. Створення власних мелодій за ритмічним малюнком, за текстом (віршем) на задану тему уроку з секвенціями, ритмічною групою
4. Підбір супроводу.
5. Використання ігрових моментів.

Третій клас

I. Теоретичний матеріал

1. Тональності з одним та двома знаками при ключі (мажорні та мінорні трьох видів).
2. Обернення інтервалів. Мала і велика секста, мала і велика септіма від звуку.
3. Ритмічна група.
4. Тризвуки на головних ступенях ладу, їхнє позначення (Т, S, Д).
5. Паралельно-змінний лад.
6. Розмір $\frac{4}{4}$

II. Інтенаційні вправи.

1. Спів одно та двоголосся. Читка з листа.
2. Інтонування гам, тризвуків: Т, S, Д; всіх інтервалів вгору та вниз.
3. Спів секвенцій.
4. Спів інтервальних, акордових послідовностей.
5. Транспонування у пройдені тональності.

III. Визначення на слух.

1. Визначення вивчених інтервалів, акордів, ладів.
2. Інтервальних та акордових послідовностей у вивчених тональностях (3-4 інтервали або акорди).
3. Визначення на слух головних тризвуків ладу в художніх зразках.

IV. Диктант.

1. Ритмічний, зоровий, самодиктант.
2. Інтервальний, акордовий, включаючи тризвуки головних ступенів.
3. Мелодичний: запис мелодії в об'ємі 8 тактів в тональностях до трьох знаків включно у вивчених розмірах, з використанням вивчених ритмічно-інтонаційних труднощів.
4. Запис простого гармонічного двоголосся.

V. Творчі вправи.

1. Закріплення навичок, набутих з попередніх класів.
2. Підбір найпростішого супроводу до заданої мелодії, використовуючи головні тризвуки ладу.
3. Написання другого голосу до запропонованої мелодії.

Четвертий клас

I. Теоретичний матеріал

1. Тональності з трьома знаками при ключі.
2. Обернення головних тризвуків в мажорі та мінорі.
3. Ритмічна група: ♪♪, ♪♪
4. Затакт: ♪, ♪♪, ♪♪♪

5. Розмір $\frac{3}{8}$.

6. D_7 та його розв'язання в тональності

7. Побудова мелодії: речення, період.

II. Інтонаційні вправи.

1. Спів вивчених мажорних та мінорних (три види) гам до трьох знаків включно.

2. Читка з листа одноголосних прикладів у розмірах: $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{3}{8}$ з пройденими ритмами, затактами.

3. Продовження роботи над двоголоссям.

4. Спів інтервалів з оберненнями.

5. D_7 у пройдених тональностях з розв'язанням.

6. T, S, D з оберненнями.

7. Спів послідовності з 3-4 інтервалів, 3-4 акордів, напр.: T_3^5 , S_4^6 - D_6 - T.

8. Транспонування мелодії у пройдених тональностях.

III. Визначення на слух.

1. Окремих інтервалів у різних октавах.

2. Акордової послідовності з 3-4 акордів у мажорі або мінорі.

3. Мажорних та мінорних тризвуків з оберненнями, D_7 з розв'язанням.

4. Мажорної та трьох видів мінорної гам.

IV. Диктант.

1. Запис мелодій (конструктивних та художніх зразків).

2. Написання ритмічного диктанту відповідної складності.

3. Запис окремих інтервалів та акордів на 8-10 тактів.

4. Запис простого гармонічного, двоголосного диктанту (4 такти).

5. Самодиктант та зоровий диктант.

V. Творчі вправи.

1. Письмове завершення мелодії за певним ритмом або без нього.

2. Створення невеликих пісень на заданий текст.

3. Написання другого голосу до запропонованої мелодії.

4. Підбір супроводу до мелодії з застосуванням головних тризвуків ладу з оберненнями, D_7 .

I. Теоретичний матеріал

1. Тональності з чотирма знаками при ключі.

2. Мажорний та мінорний тризвук від звука.

3. Тритони в натуральному мажорі та гармонічному мінорі з розв'язанням.

4. Зменшений тризвук на VII ступені мажору та гармонічного мінору з розв'язанням.

5. Обернення D_7 в тональності.

6. Ритмічна група:

7. Синкопи:

II. Інтонаційні вправи.

1. Спів гам з чотирма знаками.

2. Читка з листа одно- та двоголосся.

3. Спів інтервалів від звука вгору та вниз, тритонів з розв'язанням в тональності.

4. Спів мажорних та мінорних тризвуків з оберненнями від звука вгору та вниз.

5. Спів зменшеного тризвука в мажорі та мінорі з розв'язанням.

6. D_7 з оберненнями та розв'язанням у вивчених тональностях.

7. Спів інтервальних та акордових послідовностей (4-6).

8. Транспозиція мелодій у вивченій тональності.

III. Визначення на слух.

1. Всіх інтервалів (третони включно).

2. Акордових послідовностей (4-6 акордів) у мажорі та мінорі.

3. Тривуків: мажорних та мінорних з оберненнями, зменшеного тризвука в основному виді, D_7 з оберненнями та розв'язанням.

IV. Диктант.

1. Ритмічний, зоровий відповідної складності.

2. Інтервальний, акордовий (8-10 тактів).

3. Запис одноголосних та простих двоголосних прикладів.

V. Творчі вправи.

1. Створення мелодії за даним ритмічним малюнком або без нього.
2. Створення супроводу, використовуючи вивчені акорди.
3. Написання другого голосу до заданого першого і навпаки.

Екзаменаційні вимоги

1. Записати одноголосний диктант у формі восьмитактового періоду (8-10 програвань, 25-30 хвилин).
2. Читка з листа одноголосного прикладу.
3. Заспівати гами (вивчені тональності - мажор та 3 види мінору) до чотирьох ключових знаків.
4. Заспівати всі інтервали вгору та вниз від звука та тритони в ладі з розв'язаннями.
5. Спів вивчених акордів з оберненнями від звука та в тональності.
6. Визначення на слух інтервалів, тризвуків мажорних та мінорних з оберненнями, D_7 ; мажор та 3 види мінору.

Шостий клас

I. Теоретичний матеріал

1. Тональності з п'ятьма знаками при ключі.
2. Гармонічний мажор
3. Розмір $\frac{6}{8}$
4. Тритони в натуральному мінорі та гармонічному мажорі.
5. Поняття про хроматизми.
6. Відхилення. Модуляція.
7. Літерне позначення звуків, знаків альтерації, тональностей.
8. Інші види синкоп (.
- Міжтактові синкопи
9. Тріоль

II. Інтенаційні вправи.

1. Спів вправ, однотональних та модулюючих, із допоміжними та прохідними хроматизмами.
2. Читка з листа одноголосних мелодій.
3. Спів двоголосся та канонів.
4. Спів гам, акордів - T, S, D з оберненнями, D_7 з оберненнями та розв'язанням, зм. VII₅₃ з розв'язанням, акордових послідовностей.
5. Спів мажорного та мінорного s_3 , b , b_4 від звука.
6. Спів інтервалів в тональності та від звука вгору та вниз.
7. Транспонування з листа одноголосних прикладів, вивчення їх напам'ять.

III. Визначення на слух.

1. Всі пройдені інтервали (включно тритонів).
2. Мажорного та мінорного тризвуку з оберненнями, зменшеного тризвуку, D_7 з оберненнями.
3. Гармонічної послідовності з 4-5 акордів, наприклад T₅₃-S₆₄-D₆-D₇-T⁵.
4. Аналіз періоду: поділ на речення, визначення тональності, модулюючого або однотонального, особливостей ритміки, руху мелодії.

IV. Диктант.

1. Всі попередні форми: ритмічний відповідної складності, самодиктант, зоровий.
2. Інтервальний, акордовий: включно зменшений тризвук, D_7 з оберненнями.
3. Запис одноголосного диктанту в тональностях до п'яти знаків включно, модулюючого або однотонального. Об'єм - 8-10 тактів, використовуючи басовий ключ, секвенції.
4. Запис двоголосного диктанту в об'ємі 6-8 тактів з елементами підголоскової поліфонії.

V. Творчі вправи.

1. Створити однотональне речення з відхиленнями і дописати друге речення з модуляцією.
2. Створити мелодію на заданий ритмічний малюнок.
3. Підбрати супровід до мелодії з використанням вивчених акордів або другий голос.

Сьомий клас

I. Теоретичний матеріал.

1. Тональності до шести знаків включно.
2. Характерні інтервали.
3. Побудова тритонів з розв'язанням від звука.
4. Складені інтервали.
5. Збільшений тризвук основний з розв'язанням у мажорі та мінорі.
6. Обернення зменшеного тризвуку з розв'язанням в тональності.
7. VII₇ (малий і зменшений) з розв'язанням в тональності.
8. Мінорна субдомінанта в гармонічному мажорі.
9. Хроматична гама (правопис мажорної та мінорної до чотирьох знаків включно).
10. Розміри $\frac{3}{2}$, $\frac{6}{4}$.
11. Аналіз побудови періоду: тонального плану, хроматизмів, мелодичного руху по звуках акордів; музичних термінів.

II. Інтонційні вправи.

1. Спів гам в тональностях до шести знаків (включно гармонічний мажор); прохідних та допоміжних хроматичних звуків.
2. Спів у пройдених тональностях D₇ з оберненнями, VII₇ (малого та зменшеного), зменшеного тризвука з оберненнями та розв'язанням.
3. Спів T, S, D з оберненнями, мінорної субдомінанти, а також акордових послідовностей.
4. Спів тритонів і характерних інтервалів в тональності.
5. Читка з листа одно- та двоголосних прикладів у всіх вивчених тональностях, однотональних або модулюючих, з відповідними ритмічними труднощами.
6. Транспозиція з листа одноголосних прикладів.

III. Визначення на слух.

1. Тритонів та характерних інтервалів.
2. Складених інтервалів.
3. Послідовностей з 4-6 акордів (в ладу).
4. Збільшеного тризвука, малого та зменшеного VII₇, зменшеного тризвука з оберненнями, D₇ з оберненнями.

IV. Диктант.

1. Ритмічний диктант відповідної складності на 8-10 тактів.
2. Мелодичний одноголосний диктант у пройдених тональностях в об'ємі періоду з застосуванням гармонічного мажору, хроматизмів, секвенцій.
3. Запис двоголосного диктанту (8 тактів).

V. Творчі вправи.

1. Створення другого речення, однотонального або модулюючого.
2. Створення нижнього голосу до заданого верхнього і навпаки.
3. Підбір до мелодії супроводу з вивчених акордів.
4. Варіювання мелодії за допомогою хроматичних прохідних та допоміжних звуків.

Восьмий клас

I. Теоретичний матеріал.

1. Тональності до семи знаків при ключі.
2. Тривуки та секстакорди побічних ступенів.
3. Обернення збільшеного тризвука в мажорі та мінорі з розв'язанням.
4. Малий і зменшений VII₇ з оберненнями та розв'язанням в тональності.
5. Розміри $\frac{9}{8}$ та $\frac{12}{8}$.
6. Поняття про змішані та змінні розміри.
7. Хроматизми, взяті стрибком.
8. Аналіз побудови періоду.

II. Інтонційні вправи.

1. Спів вправ з хроматизмами.
2. Спів пройдених акордів в тональності з розв'язанням.
3. Спів акордових послідовностей з вивчених акордів.
4. Спів послідовностей з семи-восьми інтервалів.
5. Читка з листа одноголосних та двоголосних прикладів.
6. Транспозиція з листа.

III. Визначення на слух.

1. Вивчених інтервалів (простих і складених).
2. Всіх видів тризвуків з оберненнями, вивчених септакордів поза ладом і в тональності.
3. Інтервальних та акордових послідовностей в тональності (5-8).
4. Визначення гармонічних функцій в художніх прикладах.

IV. Диктант.

1. Ритмічний та зоровий диктанти відповідної складності.
2. Запис одноголосного диктанту в формі періоду (8-10 тактів) з використанням хроматизмів, секвенцій, стрибків, інтервалів у вивчених розмірах.
3. Запис двоголосного диктанту на одному та двох нотних станах.

V. Творчі вправи.

1. Створення другого речення до мелодії з відповідною ритмічною, мелодичною складністю.
2. Створення верхнього голосу до запропонованого нижнього і навпаки.
3. Самостійне створення акордової послідовності.
4. Створення акомпанементу до заданої мелодії за жанровими ознаками (наприклад: вальс, марш, колицьова та ін.).
5. Завершення мелодії в заданих тональностях.

Дев'ятий клас

I. Теоретичний матеріал.

1. II, з оберненнями та розв'язанням в тональності та в основному виді від звука.
2. VII₇ (малий і зменшений) з оберненнями від звука.
3. Сім видів септакордів.
4. Всі види секвенцій.
5. Лади мажорного та мінорного нахилу, зі збільшеною секундою, пентатоніка.

II. Інтонційні вправи.

1. Спів звукорядів в тональностях до семи знаків включно з використанням всіх видів мажору та мінору, а також семиступеневих діатонічних ладів, ладів зі збільшеною секундою та пентатоніки.
2. Спів тритонів, характерних та альтерованих інтервалів.
3. Спів від звука та в тональності всіх пройдених акордів: мажорних, мінорних, зменшених та збільшених тризвуків з оберненнями, септакордів (окремих з розв'язанням).
4. Спів послідовностей з восьми-десяти акордів та інтервалів.
5. Спів секвенцій всіх видів.
6. Транспозиція одноголосних прикладів у вивчені тональності.
7. Читка з листа одноголосних зразків у всіх тональностях, ладах, з модуляціями чи відхиленнями, з хроматизмами.
8. Читка з листа двоголосних прикладів гомофонно-гармонічного та поліфонічного складу.

III. Визначення на слух.

1. Всіх вивчених інтервалів.
2. Акордів (тризвуків, септакордів) в тональності та поза нею.
3. Акордової послідовності з шести-восьми акордів.
4. Ладів.

IV. Диктант.

1. Запис одноголосного диктанту з ладовою альтерацією.
2. Запис диктанту гармонічного або поліфонічного складу, однотонального чи модулюючого (двоголосся).
3. Акордовий, інтервальний диктанти.

V. Творчі вправи.

1. Створення (усне або письмове) періоду на задану фразу.
2. Створення мелодії або двоголосного прикладу на заданий ритм.
3. Створення басу, інтервального або акордового супроводу до запропонованої мелодії.
4. Написання другого голосу до мелодії з використанням імітації.

Екзаменаційні вимоги

I. Письмова робота:

Запис двоголосного диктанту (10 програвань, 25-30 хвилин).

II. Усна відповідь:

1. Інтонаційні вправи (спів всіх інтервалів, ладів, тризвуків, септакордів в тональності та від звука).
2. Читка з листа (одно та двоголосся).
3. Слуховий аналіз: лади, інтервали, акорди.

Десятий клас

I. Сольфеджування, вокально-інтонаційні навички:

1. Спів акордів чотириголосного складу (мажорних і мінорних тризвуків з оберненнями і D₇ з оберненнями) в різних розміщеннях і мелодичних положеннях.
2. Спів вивчених гармонічних зворотів.
3. Спів акордових послідовностей.
4. Спів секвенцій (мотив з 2-3 акордів).
5. Читка з листа одноголосних прикладів з відхиленнями і модуляціями в тональності діатонічного споріднення.
6. Читка з листа двоголосних прикладів гармонічного і поліфонічного складів.
7. Сольфеджування три- та чотириголосних прикладів.
8. Спів ладів.
9. Спів інтервалів, діатонічних і хроматичних.
10. Спів акордів.
11. Спів романсів і пісень з фортепіанним супроводом українських і зарубіжних композиторів.

II. Визначення на слух (слуховий аналіз)

1. Послідовностей інтервалів.
2. Мажорних і мінорних тризвуків з оберненнями, D₇ з оберненнями з назвою мелодичного положення і розміщення.
3. Вивчених гармонічних зворотів.

4. Акордових послідовностей в цифровках і художніх зразках.

III. Диктант.

1. Одно-, дво-, три-, чотириголосні диктанти різноманітного складу.

IV. Творчі вправи.

1. Створення і сольфеджування акордових послідовностей за заданим і власним планами.
2. Створення одного з голосів до даного зразка.

Одинадцятий клас

I. Сольфеджування, вокально-інтонаційні навички:

1. Спів окремих акордів чотириголосного складу в різних розміщеннях і мелодичних положеннях.
2. Спів вивчених гармонічних зворотів.
3. Спів акордових послідовностей.
4. Спів секвенцій (мотив з 2-3 акордів).
5. Робота над одно-, дво-, три-, чотириголоссям.
6. Спів романсів і пісень.

II. Визначення на слух.

1. Окремих акордів та вивчених гармонічних зворотів.
2. Акордових послідовностей в цифровках і художніх зразках у формі періоду.
3. Послідовностей інтервалів.

III. Диктант.

- Одно-, дво-, три-, чотириголосні диктанти різноманітного складу.

IV. Творчі вправи.

1. Створення і сольфеджування акордових послідовностей за заданим і власним планами.
2. Створення одного з голосів до даного зразка.

Дванадцятий клас

I. Сольфеджування, вокально-інтонаційні навички.

1. Спів окремих акордів (діатонічних і альтерованих) в тональності та від звука.
2. Спів послідовностей з вивченими акордами.
3. Спів секвенцій (мотив з 2-3 акордів).
4. Робота над одно-, дво-, три-, чотириголоссям.
5. Спів романсів і пісень.

II. Визначення на слух.

1. Окремих акордів.
2. Акордових послідовностей у цифровках і художніх зразках у формі однотональних і модулюючих періодів.

III. Диктант

Одно-, дво-, три-, чотириголосні диктанти різноманітного складу.

IV. Творчі вправи.

1. Такі ж як і в 11 класі, тільки дещо ускладнені.

Екзаменаційні вимоги

1. Письмово: двоголосний диктант у формі 8-12 тактового періоду, (10 програвань, час написання 25-30 хвилин).
2. Усно:
 - а) спів вивчених акордів з розв'язанням;
 - б) спів акордових послідовностей з відхиленнями і модуляцією в тональності першого ступеня споріднення;
 - в) читка з листа одно-, двоголосся.
3. Слуховий аналіз:
 - а) окремих інтервалів, акордів, ладів;
 - б) акордових послідовностей в цифровках і художніх зразках.

Рекомендована література

1. Агажанов А., Блюм Дм. Сольфеджіо. Приклади з поліфонічної літератури. - М., 1972
2. Алексеев Б. Гармонічне сольфеджіо. - М., 1975
3. Алексеев Б., Блюм Дм. Систематичний курс музичного диктанту. - М., 1969
4. Андреева М. Від пріми до октави. Ч. I. - М., 1977
5. Андреева М. Від пріми до октави. Ч. II. - М., 1978
6. Антків М., Антків Ю. Хорове сольфеджіо. - Львів, 1997
7. Баєва Н., Зебряк Т. Сольфеджіо для I-II класів ДМШ. - Л., 1979
8. Биканова Є., Стокліцька Т. Музичні диктанти. - М., 1979
9. Блюм Дм. Гармонічне сольфеджіо. - М., 1991
10. Васильєва К., Гіндіна М., Фрейндлінг Г. - Двоголосне сольфеджіо. - М., 1980
11. Воронін О., 50 двоголосних диктантів. - К., 1986
12. Гнесина Є. Музичні диктанти. - М., 1958
13. Двоголосні диктанти (упорядник Г. Фрейндлінг). - М., 1971
14. Драгоміров П. Сольфеджіо. - М. 1967
15. Євпак Є. Хорові розспівки. - К., 1978
16. Калашник П. 210 озвучених музичних диктантів. Методичні рекомендації з курсу сольфеджіо. - К., 1981
17. Калашник П., Булгаков Л. Музичні диктанти. Мелодії для гармонізації. К., - 1982
18. Калмиков Б., Фрідкін Г. Сольфеджіо. ЧI: одноголосся. - М., 1984
19. Калмиков Б., Фрідкін Г. Сольфеджіо. ЧII: двоголосся. - М., 1972
20. Калмиков Б., Фрідкін Г. триголосне сольфеджіо. - М. 1967
21. Качаліна Н. Сольфеджіо. Вип. I: одноголосся. - М., 1981
22. Ладухін М. одноголосне сольфеджіо. - М., 1967
23. Ладухін М. 1000 прикладів музичного диктанту. - М., 1967
24. Лопатіна І. Гармонічні диктанти. Чотириголосся. - М., 1987
25. Методичний посібник з музичного диктанту (під редакцією Фокіної Л.). - М., 1976
26. Музичні диктанти для ДМШ 1-7 класи (упорядник Металліді Є., Перцовська А.) - Л., 1980
27. Мілка Є., Шевченко К. Гармонічне сольфеджіо. - К., 1978
28. Мюллер Т. триголосні диктанти. - М., 1967

29. Олендарьов В., Блінський С. Музичний диктант.- К., 1976
30. Островський А., Соодовйов С., Шокін В. Сольфеджіо Вип.2 - М., 1975
31. Островський А. Підручник сольфеджіо Вип.4 - Л., 1978
32. Писаревський А. Сольфеджіо для музичних шкіл - К., 1963
33. Резник М. Музичні диктанти. - М., 1971
34. Рукавішніков В., Сльотов В., Хвостенко В. Сольфеджіо триголосне. - М., 1962
35. Русяева І. Музичні диктанти. - М., 1976
36. Русяева І. Одноголосні диктанти. - М., 1984
37. Русяева І. Одноголосні приклади для читки з листа на уроках сольфеджіо. - М., 1980
38. Соколов В. Багатоголосне сольфеджіо. - М., 1967
39. Соколов В. Приклади з поліфонічної літератури для дво-, три-, чотири-голосного сольфеджіо. - М., 1962
40. Сольфеджіо Вип.І: Одноголосся (упорядник Н.Качаліна). - М., 1981
41. Сольфеджіо двоголосся (упорядник В.Рукавішніков, В.Сльотов, В.Хвостенко). - М., 1963
42. Сольфеджіо триголосся (упорядники В.Рукавішніков, В.Сльотов, В.Хвостенко). - М., 1962
43. Спосіб І. Сольфеджіо Ч.І: двоголосся; Ч.ІІ триголосся. - М., 1977
44. Столова Є. Музичний диктант.- К., 1978
45. Тіфтікіді Н. Збірник диктантів на матеріалі музики радянських композиторів М., 1968
46. Флис В., Якубьяк Я. Сольфеджіо.- Київ, 1976, 1988
47. Фрейдлінг Г. Двоголосні диктанти. - Л., 1975
48. Фрідкін Г. Читка з листа на уроках сольфеджіо.- М., 1969